

VYHLÁSENIE MEDZINÁRODNÝCH KATALOGIZAČNÝCH PRINCÍPOV

Návrh schválila

1. Medzinárodná konferencia IFLA o medzinárodných katalogizačných pravidlách
Frankfurt nad Mohanom, Nemecko, 2003

Úvod

Vyhlásenie princípov – všeobecne známe ako „Parížske princípy“ - bolo schválené na Medzinárodnej konferencii o katalogizačných princípoch v roku 1961. Cieľom vyhlásenia bolo stanoviť základ pre medzinárodnú štandardizáciu v katalogizácii. Cieľ bol splnený a väčšina katalogizačných pravidiel, ktoré vznikli na celom svete po roku 1961, sa prísne dodržiavali schválených princípov.

O štyridsať rokov neskôr katalogizátori a používatelia knižníc a ich OPACov pochopili užitočnosť vytvorenia súboru všeobecných medzinárodných katalogizačných princípov v celosvetovom meradle. Na začiatku 21. storočia IFLA vyvinula maximálne úsilie na úpravu Parížskych princípov, aby ich ciele zodpovedali online knižničným katalógom a ich nadstavbám. Základným cieľom je, aby slúžili potrebám používateľov katalógu.

Nové schválené princípy nahrádzajú a rozširujú Parížske princípy v oblasti výlučne textových diel na všetky typy dokumentov a v oblasti výberu prvkov na všetky aspekty bibliografických a autoritatívnych záznamov, s ktorými pracujú knižničné katalógy.

Návrh princípov obsahuje:

1. Účel
2. Entity, atribúty a vzťahy
3. Funkcie katalógu
4. Bibliografický popis
5. Prístupové prvky
6. Autoritatívne záznamy
7. Základy pre možnosti prieskumu

Nové princípy vychádzajú z dlhoročných katalogizačných tradícií celého sveta¹ a zároveň z koncepcných modelov dokumentov IFLA, ktorými sú *Funkčné požiadavky na bibliografické záznamy* (FRBR) a *Funkčné požiadavky a číslovanie autoritatívnych záznamov* (FRANAR), ktoré posunuli hranice Parížskych princípov do sféry vecnej katalogizácie.

Zámerom je, aby tieto princípy posilnili medzinárodnú spoluprácu v oblasti bibliografických a autoritatívnych údajov a pomohli tvorcom katalogizačných pravidiel v ich úsilí pri príprave medzinárodných katalogizačných pravidiel.

---

¹ Cutter, Charles A.: Rules for a dictionary catalog. 4th ed., rewritten. Washington, D.C.: Government Printing office. 1904

Ranganathan, S.R.: Heading and canons. Madras [India]: S. Viswanathan, 1955

Lubetzky, Seymour: Principles of Cataloging. Final Report. Phase I: Descriptive Cataloging. Los Angeles, Calif.: University of California, Institute of Library Research, 1969

VYHLÁSENIE MEDZINÁRODNÝCH KATALOGIZAČNÝCH PRINCÍPOV

Konečný návrh, 19. december 2003

1. Účel

Princípy uvedené vo vyhlásení sú určené ako pokyny pri tvorbe katalogizačných pravidiel. Uplatňujú sa pri bibliografických a autoritatívnych záznamoch a pre súčasné knižničné katalógy. Princípy sa zároveň môžu uplatniť pri tvorbe bibliografií a súborov údajov, ktoré spracúvajú knižnice, archívy, múzeá a ostatné informačné inštitúcie.

Princípy poskytujú komplexný prístup k menšej a vecnej katalogizácii bibliografických zdrojov všetkých typov.

Najvyšším princípom pri tvorbe katalogizačných pravidiel je princíp zohľadnenia potrieb používateľov katalógu.

2. Entity, atribúty a vzťahy

2.1. Entity v bibliografických záznamoch

Pri tvorbe bibliografických záznamov treba brať do úvahy nasledujúce entity, ktoré pokrývajú intelektuálny a umelecký obsah:

- dielo
- vyjadrenie
- reprezentácia
- jednotka²

2.1.1. Bibliografické záznamy by mali zvyčajne odrážať reprezentácie. Reprezentácie môžu zahŕňať zbierku diel, jednotlivé dielo alebo časť diela. Reprezentácie sa môžu vyskytovať ako jedna alebo viacero fyzických jednotiek.

Vo všeobecnosti, pre každý fyzický formát (reprezentáciu) by sa mal vytvoriť samostatný bibliografický záznam.

2.2. Entity v autoritatívnych záznamoch

Autoritatívne záznamy by mali obsahovať normalizované formy mien a to najmä v prípade osôb, rodov, korporácií³ a predmetov. Entity, ktoré slúžia na vyjadrenie témy diela obsahujú:

- dielo
- vyjadrenie
- reprezentácia
- jednotka
- osoba
- rod
- korporácia
- pojmem

---

² Dielo, vyjadrenie, reprezentácia a jednotka sú entitami Skupiny 1 a popisujú ich modely FRBR/FANAR.

³ Osoby, rody a korporácie sú entitami Skupiny 2 a popisujú ich modely FRBR/FANAR.

objekt
udalosť
miesto.⁴

2.3. Atribúty

Atribúty, ktoré identifikujú každú entitu, by sa mali použiť ako prvky údajov v bibliografických a autoritatívnych záznamoch.

2.4. Vzťahy

Bibliograficky významné vzťahy medzi entitami by mali byť identifikované v katalógu.

3. Funkcie katalógu

Funkcie katalógu musia používateľovi umožniť:⁵

3.1. vyhľadať bibliografické zdroje v zbierke (reálnej alebo virtuálnej) ako výsledok prieskumu pomocou atribútov alebo vzťahov medzi zdrojmi:

3.1.1. nájsť jednotlivý zdroj

3.1.2. nájsť súbory zdrojov reprezentujúce

všetky zdroje patriace k tomu istému dielu

všetky zdroje patriace k tomu istému vyjadreniu

všetky zdroje patriace k tej istej reprezentácii

všetky diela a vyjadrenia danej osoby, rody alebo korporácie

všetky zdroje na daný predmet

všetky zdroje definované ďalšími kritériami (napr. jazyk, krajina vydania, dátum vydania, fyzický formát atď.), ktoré sa zvyčajne používajú na zúženie výsledku prieskumu.

Je zrejmé, že kvôli ekonomickým obmedzeniam, niektoré knižničné katalógy neobsahujú bibliografické záznamy o častiach diel alebo o jednotlivých dielach, ktoré sú obsiahnuté v iných dielach.

3.2. identifikovať bibliografický zdroj alebo tvorcu (to znamená potvrdiť, že entita popísaná v zázname zodpovedá vyhľadanej entite, alebo rozlíšiť medzi dvomi alebo viacerými entitami s podobnými charakteristikami).

3.3. vybrať bibliografický zdroj, ktorý zodpovedá potrebám používateľa (to znamená vybrať zdroj, ktorý zodpovedá požiadavke používateľa s ohľadom na obsah, fyzický formát atď., alebo odmietnuť zdroj, ktorý nezodpovedá potrebám používateľa).

3.4. získať alebo **dosiahnuť** prístup k popisovanej jednotke (to znamená poskytnúť informácie, ktoré umožnia používateľovi získať jednotku prostredníctvom nákupu, výpožičky

---

⁴ Pojem, objekt, udalosť a miesto sú entitami Skupiny 3 a popisujú ich modely FRBR/FRANAR. [Poznámka: ďalšie entity sa môžu definovať v budúcnosti, napr. obchodné značky, identifikátory atď. podľa FRANAR (aktualizácia po dokončení konečnej správy FRANAR.)]

⁵ Odseky 3.1-3.5 sú založené na: Svenonius, Elaine. The Intellectual Foundation of Information Organization. Cambridge, MA: MIT Press, 2000. ISBN 0-262-19433-3

atď., alebo sprístupniť jednotku elektronicky prostredníctvom online spojenia ku vzdialenému zdroju); alebo získať alebo dosiahnuť prístup k autoritatívnym záznamom alebo bibliografickým záznamom.

3.5. navigáciu v katalógu (to znamená logické usporiadanie bibliografických informácií a prezentácia inštrukcií pohybu v katalógu vrátane prehľadu vzťahov medzi dielami, vyjadreniami, prezentáciami a jednotkami).

4. Bibliografický popis

4.1. Popisná časť bibliografického záznamu by mala byť založená na medzinárodne schválených štandardoch.⁶

4.2. Popisy môžu byť vytvárané na rôznych **úrovniah úplnosti** v závislosti od účelu katalógu alebo bibliografického súboru.

5. Prístupové prvky

5.1. Všeobecnosti

Prístupové prvky určené na vyhľadávanie bibliografických a autoritatívnych záznamov musia byť formulované v súlade so všeobecnými princípmi (pozri kapitola 1. Účel). Môžu byť riadené alebo neriadené.

Neriadené prístupové prvky môžu obsahovať napríklad aj hlavný názov tak, ako sa vyskytuje v reprezentácii alebo kľúčové slová pripojené alebo vyskytujúce sa kdekoľvek v bibliografickom zázname.

Riadené prístupové prvky poskytujú konzistentnosť, ktorá je žiaduca na lokalizáciu súborov zdrojov a musia byť normalizované v súlade so štandardami. Takéto normalizované formy (tiež nazývané „autorizované záhlavia“) by mali byť zaznamenané v autoritatívnych záznamoch spolu s variantnými formami, ktoré sa používajú ako odkazy.

5.1.1. Výber prístupových prvkov

5.1.1.1. Zahŕňa názvy diel a vyjadrení (riadené) a názvy reprezentácií (zvyčajne neriadené) a riadené formy mien tvorcov diel ako prístupové prvky k **bibliografickému záznamu**

V prípade korporácií ako tvorcov platí obmedzenie na diela, ktoré sú svojou povahou vyjadrením kolektívneho myslenia alebo činnosti korporácie dokonca aj vtedy, ak sú podpísané osobou predstavujúcou člena alebo zamestnanca korporácie, alebo ak z názvu v spojení s povahou diela vyplýva, že korporácia je ako celok zodpovedná za obsah diela.

Výber zároveň umožňuje tvorbu prístupových prvkov k bibliografickým záznamom v prípade riadených foriem mien iných osôb, rodov, korporácií a predmetov, ktoré sa považujú za dôležité pre vyhľadávanie, identifikáciu a výber popisovaného bibliografického zdroja.

---

⁶ Pre knižničnú komunitu ide o *Medzinárodný štandardný bibliografický popis* pre jednotlivé typy dokumentov.

5.1.1.2. Zahŕňa autorizované formy mien pre entity a tiež variantné formy mien ako prístupové prvky k **autoritatívnym záznamom**. Ďalšie prístupy sa môžu vytvoriť prostredníctvom vzťahových mien.

5.1.2. Autorizované záhlavia

Autorizovaným záhlavím pre entitu by malo byť meno, ktoré identifikuje entitu v úplnosti, buď ako dominantne zistené v prezentáciách, alebo ako všeobecne prijaté meno, ktoré zodpovedá používateľom katalógu (napr. „konvenčné meno“).

Ak je potrebné, mali by sa pripojiť ďalšie identifikujúce charakteristiky s cieľom odlíšiť entitu od iných entít s rovnakým menom.

5.1.3. Jazyk

Ak sú mená vyjadrené vo viacerých jazykoch, uprednostniť treba záhlavie založené na údajoch zistenom v prezentáciách vyjadrenia v pôvodnom jazyku a písme. Ak sa však pôvodný jazyk a písmo bežne nepoužíva v katalógu, záhlavie môže vychádzať z foriem zistených v prezentáciách alebo v príručkových zdrojoch v jednom z jazykov alebo písem, ktoré najlepšie zodpovedajú používateľom katalógu.

Všade, kde je to možné, by mal byť prístup na formu v pôvodnom jazyku a písme, buď prostredníctvom autorizovaného záhlavia, alebo odkazu. V prípade transliterácie je nutné použiť medzinárodný štandard na prepis písma.

5.2. Formy mien osôb

5.2.1. Ak meno osoby obsahuje viac slov, výber vstupného prvku určujú konvencie krajiny, kde osoba žije, alebo

5.2.2. ak nie je možné určiť krajinu, v ktorej osoba žije, použije sa odsúhlasená forma tej krajiny, ktorej je osoba občanom vo všeobecnom zmysle, alebo

5.2.3. ak nie je možné určiť krajinu, ktorej je osoba občanom, výber vstupného prvku by sa mal určiť v súlade s jazykom, ktorý osoba používa tak, ako sa vyskytne v prezentáciách alebo vo všeobecných príručkových zdrojoch.

5.3. Formy mien rodov

5.3.1. Ak meno rodu pozostáva z viacerých slov, výber vstupného prvku určujú konvencie krajiny, ktorá sa najčastejšie spája s rodom, alebo

5.3.2. ak nie je možné určiť krajinu, ktorá sa najčastejšie spája s rodom, výber vstupného prvku by sa mal určiť v súlade s jazykom, ktorý rod používa tak, ako sa vyskytne v prezentáciách alebo vo všeobecných príručkových zdrojoch.

5.4. Formy mien korporácií

5.4.1. Pri jurisdikciách by autorizované záhlavie malo obsahovať súčasnú používanú formu mena územia s ohľadom na jazyk a písmo, ktoré najlepšie zodpovedá potrebám používateľov katalógu.

5.4.2. Ak korporácia používala v predchádzajúcich obdobiach rozličné mená, ktoré nemožno považovať za nevýznamné varianty jedného mena, každá významná zmena mena sa bude považovať za novú entitu a príslušné autoritatívne záznamy pre každú

entitu by mali byť prepojené pridružovacími odkazmi „pozri aj“ (predchádzajúce meno/nasledujúce meno).

5.5. Formy unifikovaných názvov

Unifikovaným názvom môže byť buď názov, ktorý môže stáť samostatne, alebo ním môže byť kombinácia meno/názov, alebo názov s doplňujúcimi identifikačnými prvkami, napr. meno korporácie, miesto, jazyk, dátum atď.

5.5.1. Unifikovaným názvom by mal byť pôvodný názov alebo názov, ktorý sa najčastejšie vyskytuje v prezentáciách diela. Za určitých vopred definovaných okolností sa za autorizované záhlavie môže, na rozdiel od pôvodného názvu, použiť všeobecne používaný názov v jazyku a písme katalógu.

6. Autoritatívne záznamy

6.1. Autoritatívne záznamy by sa mali vytvárať s cieľom riadenia autorizovaných foriem mien a odkazov, ktoré sa použijú ako prístupové prvky pre také entity, akými sú osoby, rody, korporácie, diela, vyjadrenia, prezentácie, jednotky, pojmy, objekty, udalosti a miesta.

6.2. Ak osoba, rod alebo korporácia používa variantné mená alebo variantné formy mien, jedno meno alebo jedna forma mena by sa mala zvoliť ako autorizované záhlavie pre každé jednotlivé individuum. Ak existujú variantné názvy pre jedno dielo, jeden názov by sa mal vybrať ako unifikovaný názov.

7. Základy pre možnosti prieskumu

7.1. Prieskum a vyhľadávanie

Prístupové prvky sú údaje bibliografických záznamov, ktoré umožňujú 1) spoľahlivé vyhľadávanie bibliografických a autoritatívnych záznamov a s nimi spojených bibliografických zdrojov a 2) limitovanie výsledkov prieskumu.

7.1.1. Prieskumové nástroje

Mená, názvy a predmety by mali byť vyhľadateľné prostredníctvom akéhokoľvek dostupného nástroja v danom knižničnom katalógu alebo v bibliografickom súbore, napr. prostredníctvom úplných foriem mien, kľúčových slov, fráz, skrátených foriem atď.

7.1.2. Nevyhnutnými prístupovými prvkami sú také prvky, ktoré sú založené na hlavných atribútoch a vzťahoch každej entity v bibliografickom alebo autoritatívnom zázname.

7.1.2.1. Nevyhnutné prístupové prvky **bibliografických záznamov** obsahujú:
meno tvorcu alebo prvého menovaného tvorcu, ak ich je menovaných viac,
hlavný názov alebo doplnený názov pre prezentáciu,
rok vydania alebo tlače,
unifikovaný názov pre dielo/vyjadrenie,
predmetové heslá,
klasifikáciu,
štandardné čísla, identifikátory a „kľúčové názvy“ popisovanej entity.

7.1.2.2. Nevyhnutné prístupové prvky **autoritatívnych záznamov** obsahujú:
autorizované meno alebo názov entity,
variantné formy mena alebo názov pre entitu.

7.1.3. Doplnkové prístupové prvky

Atribúty z iných oblastí bibliografického popisu alebo autoritatívneho záznamu môžu slúžiť ako voliteľné prístupové prvky alebo ako nástroje na filtrovanie, alebo obmedzenie pri vyhľadávaní, ak je jeho výsledkom veľký počet záznamov. Takéto atribúty v bibliografických záznamoch obsahujú (nie sú obmedzené):

mená ďalších tvorcov, ktorí sú uvedení okrem prvého tvorca,
mená účinkujúcich alebo osôb, rodov alebo korporácií, ktorí majú inú úlohu, než je úloha tvorca,
súbežné názvy, hlavičkové názvy atď.,
unifikované názvy edícií,
identifikátory bibliografických záznamov,
jazyk,
krajina vydania,
fyzický nosič.

Takéto atribúty v autoritatívnych záznamoch obsahujú (nie sú obmedzené):
mená alebo názvy príbuzných entít,
identifikátory autoritatívnych záznamov.

PRÍLOHA

Ciele tvorby katalogizačných pravidiel

Existujú viaceré ciele, ktoré usmerňujú tvorbu katalogizačných pravidiel.⁷ Najvyššiu prioritu má cieľ vhodnosti pre používateľa.

- *Vhodnosť pre používateľa* katalógu. Rozhodnutia v procese popisu a tvorby riadených foriem mien vhodných pre prístup by sa mali vykonávať s ohľadom na používateľa.
- *Všeobecné využitie*. Normalizovaný slovník používaný pri popise a pri tvorbe prístupov by mal byť v súlade s charakterom väčšiny používateľov.
- *Reprezentatívnosť*. Entity v popise a riadené formy mien pre prístup by mali vychádzať zo spôsobu, akým je entita popísaná.
- *Presnosť*. Každá entita by mala byť verne popísaná.
- *Primeranosť a potreba*. Do popisu by sa mali zahrnúť tie prvky a riadené formy mien pre prístup, ktoré sa požadujú na realizáciu úloh používateľa a sú podstatné pri jednoznačnej identifikácii entity.
- *Významnosť*. Prvky musia byť bibliograficky významné.
- *Hospodárnosť*. Ak existujú alternatívne spôsoby na dosiahnutie cieľa, treba uprednostniť taký spôsob, ktorý najlepšie zodpovedá celkovej hospodárnosti (t.j. najnižšia cena alebo najjednoduchší prístup).
- *Štandardizácia*. Popisy a tvorba prístupových prvkov by mali byť štandardizované v čo najväčšom rozsahu a úrovni. Toto umožní spoľahlivú konzistenciu, ktorá posilní schopnosť spolupráce pri tvorbe bibliografických a autoritatívnych záznamov.

---

⁷ Podľa bibliografickej literatúry, najmä od Ranganathana a Leibniza, ako ich popisuje Svenonius, E. *The Intellectual Foundation of Information Organization*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2000, s. 68.

- *Integrácia.* Popisy pre všetky typy dokumentov a riadené formy mien entít by mali v čo najväčšom rozsahu vychádzať zo všeobecného súboru pravidiel.
Definície v katalogizačných pravidlách by mali byť
- *Záväzná a nie závislá na momentálnych okolnostiach.*

V prípade kontradikcie uvedených cieľov sa vyberie najpraktickejšie riešenie.

[Pri tematických tezauroch sa aplikujú ďalšie ciele, ktoré toto vyhlásenie neuvádza.]